

LUPTA

le combat

Director : Mihai Korne

Redactor : Antonia Constantinescu

COSTUL ABONAMENTULUI PE UN AN

În franci francezi

FRANTA
EUROPA

FRF 250
FRF 300

În alte valute tariful este majorat
pentru acoperirea cheltuielilor
bancare :
DM 100 - Fr. Efv. 90 - L St. 35

Cu avionul :

AFRICA
AMERICA DE NORD
ISRAEL
AMERICA DE SUD
ASIA
AUSTRALIA

FRF 350

USA 60 sau echivalent

FRF 400

USA 70 sau echivalent

125, Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud - France

Téléphone : (33-1) 46. 02. 05. 40 - Tétex 270125F

Commission Paritaire N° 65481 - C;C;P : 11 341 71 A Paris

Téléfax : (33-1) 46.02.14.37

Numărul 204

22 mai 1993

DESPRE STRATEGIA BUGETARA ACTUALA ȘI DESPRE ECONOMIA ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ

Interviu cu senatorul RADU VASILE

Senator PNȚCD, purtător de cuvânt al partidului și vice-preșdinte al comisiei parlamentare pentru buget, dl. Radu Vasile a fost invitat de asociația al cărui membru fondator este, *Solidarité Universitaire France-Roumanie* (de profesorii Alexandru Herlea și François Caron) să țină niște conferințe în cadrul Școlii doctorale de economie, Universitatea Paris IV.

A.C. - Pentru că sunteți istoric și specialist în economie, prima întrebare, care este și de actualitate, se referă la opinia dumneavoastră asupra bugetului prezentat de guvernul parlamentului.

R.V. - Discuțiile asupra bugetului în România au durat aproape 4 săptămâni. Din acest punct de vedere am putea spune că suntem la nivel european, în sensul că, în practica parlamentară bugetul este o chestiune foarte importantă, care poate duce, când este cazul și dacă este posibil, chiar la o cădere de guvern. În România n-a fost o astfel de situație, datorită structurii și coalițiilor care există actualmente în Parlament.

Discuțiile s-au concentrat pe mai multe direcții. Una dintre ele a fost insuficiența sumelor acordate unor domenii esențiale, mai ales în condițiile atât de grave ale României: cultura a primit numai 13 miliarde lei; învățământul, suma derizorie de 300 miliarde, dacă ne gândim numai la baza materială; sănătatea, în condițiile actuale, când este înregistrată o deteriorare gravă a sănătății, cu o mortalitate infantilă record în Europa, are un buget insignifiant.

Un alt domeniu criticat a fost cel legat de subvențiile acordate societăților cu capital de stat. Altă problemă a fost cea a deficitului bugetar, fixat la 423,6 miliarde lei și, după părerea mea personală, nivelul de fiscalitate ridicat din România. Am luat cuvântul din partea PNȚCD la discuțiile generale și am atras atenția asupra câtorva aspecte esențiale și care fac ca acest buget să fie irealist, utopic.

Bugetul a fost estimat, în veniturile și cheltuielile respective, la un curs al dolarului care nu mai este valabil, în jur de 500 lei. Deja acum o săptămână (19-24 aprilie, n.n.), el ajunsese la 720 lei și tendința este de creștere. Deci întreaga proiecție a bugetului este realizată pe o bază care nu este reală. Argumentul guvernului că acest lucru n-ar avea importanță pentru că întreg bugetul s-ar

ridica la un palier superior nu stă în picioare, pentru că nu există numai deteriorarea cursului leului. Mai sunt și alte aspecte: creșterea prețurilor, care de la 1 mai vor atinge un nivel distrugător pentru marea majoritate - cca 80% din populație se află aproape de standardul de sărăcie. O să ne uităm la prețurile din România ca la avioane...

Mai este și problema deficitului bugetar, pe care guvernul crede că îl va acoperi prin emisiunea unor titluri de stat, cum se practică în tot Occidentul. Măsură, în sine, nu e criticabilă, e chiar foarte modernă. Dar legislația românească, legea finanțelor din 1991, prevede că guvernul are voie să emită asemenea valori ale statului, pînă la sfîrșitul anului financiar în curs, adică pînă la 31 decembrie 1993. Or, este imposibil ca un astfel de împrumut să fie realizat din sursele populației. 426,3 miliarde lei este o sumă imposibil de realizat. Anul trecut, după aproape 50 de ani, s-a reluat acest sistem de împrumut. A fost emis un împrumut intern de aproape 13 miliarde de lei, dar nimeni n-a știut de el, deci s-a încălcat și principiul de bază, acela de a-l face cunoscut, iar pentru că românii nu sunt obișnuiți cu astfel de hîrri, s-au realizat practic numai 2 miliarde de lei, și aceștia prin cumpărarea de către CEC, deci nu de la populație. A' costat mai mult emisiunea împrumutului. Ținînd seama de acest aspect și de faptul că a rămas puțin pînă la sfîrșitul anului, stabilirea unui deficit bazat pe un astfel de instrument, repet, foarte modern și bine venit în alte țări, este utopic.

A.C. - Care ar fi soluția ?

R.V. - Practica de pînă acum, prin care excedentul bugetelor era acoperit de asigurări sociale, ajutorul de șomaj, pensiile suplimentare, etc., contravine flagrant legii. Bugetul pe 1992, realizat tot în felul acesta din punct de vedere al deficitului, de aceste fonduri de asigurări sociale nu s-a atins niciunul. Ce soluție rămîne ? Emisiunea

monetară. Alta nu există. În aceste condiții de deteriorare a leului, de creștere a prețurilor, se va ajunge ca inflația în România să depășească cu mult cele cca 70% prevăzute în "strategia guvernului" și va depăși cu mult chiar 100%.

O altă problemă asupra căreia am atras atenția este cea a fiscalității. Din partea executivului a răspuns primul ministru și ministrul de finanțe, care au susținut că, în România, fiscalitatea ar fi moderată, plasîndu-se în jur de 35-37%. Nu discut cifra în sine, dar e inacceptabil ca, avînd în vedere nivelul de viață de la noi, să se puna accentul pe impozitul pe salariu. În al doilea rînd, la această fiscalitate se adaugă o mulțime de impozite și taxe, care, după estimările pe care le-am prezentat în fața parlamentului, ar face ca, de fapt, fiscalitatea în România să fie, în medie, de 60%. Adică, din 100 de lei, 60 lei merg pe impozite. Dacă adăugăm și impozitul impozitelor, adică inflația, aproape 80 lei din 100 se duc pe impozite.

A. C. - Cum s-a raportat opoziția la acest buget ?

R. V. - Mi-aș permite să fiu critic și față de luările de cuvînt ale opoziției. S-a întîmplat următoarea situație paradoxală, pe care am prezentat-o și oficial, și în presa românească. În mod normal, dacă opoziția ar fi vrut să atace acest buget irealist, trebuia să atace pe două direcții - 1. sursele de buget, deci impozitele, ale căror caracteristici vi le-am spus înainte și 2. modul, absolut utopic, în care se realizează acest deficit. Or, marea majoritatea a intervențiilor venite din partea opoziției au fost cereri de sume de bani pentru domeniile pe care le-am precizat. Cereri reale, necesare, dar prin care opoziția a ajutat guvernul să-și îmbunătățească bugetul. Aici a fost slăbiciunea, toți s-au repezit să ceară.

A.C. - Ca și cînd bugetul era bine gîndit și alcătuit... Problema cred că era să fie analizate principiile bugetului și articularea acestora la realitate. Obținerea de sume suplimentare e o doleanță care pornește de la acceptarea implicită a viziunii bugetare...

R.V. - Exact. Așa că, după ce s-au prezentat rezultatele finale ale departamentelor, mi s-a spus că ni s-a făcut o favoare, că cererea opoziției de a mări cheltuielile la cultură au fost acceptate. Or, crescînd cheltuielile, de unde puteau fi ele luate? Din impozite, deci

GREVA N-A MAI FOST GENERALA

În cadrul negocierilor președinte-guvern-sindicat, primul accepta că situația e dificilă, cel de al doilea că nu-i așa rău, argumentând cu calcule în care regulile aritmeticii o luaseră razna. Caracterul tehnicist al negocierilor, tactica guvernului de a tergiversa, ploaia de comunicate și declarații, mormanul de informații contradictorii, neîncrederea și neînțelegerea dintre lideri și bază, teama șomerilor potențiali de a nu fi sancționați de o putere pentru care greva generală este un gest subversiv de destabilizare politică, a creat, la începutul lunii mai, un climat opac și exasperant.

Atitudinea partidelor parlamentare ? Să începem, cu performanța illogică a PSM-ului. Acesta critică marile centrale sindicale, e de partea dlui Văcăroiu, dar nu e de acord cu suprimarea subvențiilor !

FDSN l-a lăsat pe N.Văcăroiu singur, pentru orice eventualitate. Dacă greva generală este, premierul e schimbat, dacă nu, cu atât mai bine, rămân cu toții împreună ca până acum...

BASARABIA

Asupra Tiraspolului planează, ca un simbol al înscenărilor staliniste, numele lui Kirov - eliminat în anii '30 de Stalin, într-un macabru scenariu de atentat, pretext pentru marile procese ale aceluiași deceniu. Kirov are parc, statuie, patronază o uzină și un Palat al tehnicii, unde, de altfel, se derulează și înscenarea judiciară intentată grupului Ilașcu, reluată în 5 mai.

Circulația vehiculelor a fost întreruptă pe străzile din jurul Palatului tehnicii, străjuit de membrii ai batalionul Dnestr și ai Ministerului de Interne. În zonă mișunau bătrâni cu pieptul plin de medalii, tineri cu talkie-walkie și aprigele amazoane ale cauzei separatiste. Absența celor trei avocați din Chișinău a determinat însă o nouă amânare, pentru 18 mai.

Președintele Snegur, premierul A. Sanghel și președintele Parlamentului Lucinschi, declaraseră, înainte de 21 aprilie, că procesul fiind pus la cale de "organe anticonstituționale", nu poate avea "efect juridic", iar Colegiul republican al avocaților de la Chișinău a interzis membrilor săi să reprezinte pe vreunul din inculpați. Pe 3 mai însă, după mitingul Frontului Popular Creștin Democrat, avocații

Amihălăchioaie, Cassian și Zara au acceptat să-și asume aceasta responsabilitate. Până pe 5 mai, însă, nu mai aveau decât o zi ca sa studieze dosarele. Autovehiculele cu cei trei avocați din Chișinău și ziariști români au plecat din Chișinău, la orele 9, iar procesul începea la 10. Într-un fel ca să nu ajungă...

Numai ca, în acest fel, iresponsabilitatea conducerii de la Chișinău, abandonează după gratiile cuștilor și pradă atmosferei de linșaj 5 cetățeni ai republicii, care nu au altă vină decât aceea de a fi români.

Dar umbra lui Kirov planează și asupra dosarelor: inculpații sînt acuzați de două crime - uciderea lui Ostapenco, rival periculos al lui Smimov și Gusar, care folosea politica separatistă pentru a acoperi afaceri necurate și trafic de arme - în care ar fi fost interesați mai cu seamă liderii nistrieni și două atentate eșuate asupra unor persoane fără nici o miză pentru niște "teroriști" români, toate petrecute în orașul Slobozia (la cca 20 de km de Tiraspol).

La precedenta înfățișare, au avut curajul să participe doua surori ale lui Ivanțoc. De după gratiile cuștilor, atât cât au putut comunica, acuzații și-au implorat rudele să nu mai vină... Au revenit, avînt chiar curajul unei pancarte pe care scria "libertate

Pentru PNȚCD, proasta gestiune a executivului e agravată, în confruntarea dintre sindicate și guvern, de faptul că acesta din urmă este și arbitru și patron. Pentru aprofundarea opiniei acestui partid, publicăm în acest număr interviul cu unul din specialiștii în economie, senatorul Radu Vasile (p. 12).

Pentru PL, sindicatele care plănuiau greva generală nu se opuneau reformei, ci sperau o reformă mai rapidă, cu rezultate imediate. Th. Stolojan propusese suprimarea subvențiilor la 1 septembrie 1992, termen cu care liberalii tineri erau de acord, fiindcă orice amînare în acest domeniu agravează situația economică și nivelul de trai al populației. Sute de miliarde de dolari au fost și sunt aruncați pe apa sîmbetei prin subvenționarea lipsei de eficiență. Guvernul susține că nu sunt resurse. Resurse există, e de părere Dinu Patriciu, dar ele nu pot fi mobilizate prin actuala lege a bugetului. Actuala criză e în primul rînd politică. Într-adevăr, Ion Buduca explica, în "Cuvîntul", că suprimarea subvențiilor reprezintă o minciună, continuînd să fie subvenționați monștri industriali prin manipulări bugetare. Această controversă guvern-sindicat n-a putut fi formulată fățiș, ea ascunzîndu-se în spatele formulei "fondul

de referință", a cărei traducere sindicală este "lăsați-i pe falimentari să-și hotărască singuri fondul se salarii, nu le mai dați de la buget".

În 3 mai, partidele opoziției parlamentare au dat citire, în Senat, unei Declarații-Apel, adresată guvernului și președinției, în care li se cere "să abandoneze de urgență actuala lor poziție de rigiditate, manipulare și neadevăr și să deschidă un dialog real cu sindicatele". Președinția a considerat, în comunicatul de răspuns, că această Declarație-Apel "incită spiritele în direcția declanșării grevei generale", și "subminează negocierile în curs între guvern și sindicate", dînd "dovadă de duplicitate"!

Hans Engelbert, secretarul general al Serviciilor Publice Internaționale, care reprezintă 15 milioane de muncitori din serviciul public din lume, s-a adresat președintelui Iliescu cerîndu-i ca autoritățile din România să ia în considerație revendicările sindicalistilor și să respecte normele de muncă recunoscute pe plan internațional.

PRETURI ABERANTE

O baghetă (330gr.) produsă de firma PAMIRO, costă 78 lei; aceeași baghetă produsă de firma de stat TITAN, costă 120 lei.

pentru Ilașcu și ai săi".

Ziaristul Iurie Roșca, președinte executiv al Frontului Popular Creștin-Democrat a fost pus sub acuzație de Procuratura din Chișinău, în urma denunțului penal semnat de Mircea Snegur, pentru articolul "Efectul tezelor din decembrie", publicat în săptămînalul "Țara" (23 martie a.c.). În articol se spunea ca Mircea Snegur "în activitatea sa promovează românofobia" și președintele R. Moldova a socotit că autorul îl denigrează în ochii alegătorilor săi.

Constatănd că acuzațiile aduse lui Iurie Roșca de Procuratura exprimă obediența acestei instituții față de puterea prezidențială, sezisarea ei reprezentînd o încălcare a dreptului la opinie, Asociația Ziariștilor din România a dat publicității un protest, în care subliniază coincidența acestui demers represiv cu procesul de la Tiraspol. AZR a cerut încetarea urmăririi penale declanșată împotriva lui Iurie Roșca și face apel la toate instanțele internaționale care pot influența respectarea drepturilor omului în Republica Moldova.

Publicația "Țara" mai face obiectul unui proces, de data aceasta intentat de Ion Mahu, fost lucrător KGB, actualmente șef

adjunct al secției orașenești a Ministerului Securității Naționale. Acesta din urmă cheamă în judecată pe redactorii organului FPCD pentru ofensa de a-l socoti printre "figurile odioase". În cadrul KGB-ului Ion Mahu s-a ocupat de dosarele de relații cu România ale cetățenilor RSS Moldovenească, sprijinind în 1989-90 batalioanele Alfa sosite în Moldova ca să reprime mișcările naționale.

Avocatul său se numește Grișco și este același care îl va apăra pe președintele Mircea Snegur în procesul cu Iurie Roșca.

Președinte al Congresului Intelectualilor a fost ales Alexandru Moșanu, fostul președinte al Parlamentului de la Chișinău, care a demisionat în urmă cu trei luni, împreună cu alți trei parlamentari. Într-un interviu publicat de "România liberă", el declară: "Opinia publică e manipulată de forțele pro-imperiale... Pînă nu vom dezrădăcina românofobia, nu vom avea nici o independență reală ca pas necesar în procesul reintegrării. Iar românofobia poate fi alimentată și cu acei unioniști care cred că acest proces poate fi făcut peste noapte."

nivelul impozitului a fost mărit.

A fost o orientare greșită. În ceea ce privește rezultatul, am redactat o declarație, al cărei rost era să arate, încă odată, că guvernul actual este sprijinit, practic, de grupările neocomuniste, sau de stînga, PSM, PRM, PUNR. Acesta din urmă, e drept, a început să aibă o atitudine mai moderată. Rolul declarației, era să arate că, în raportul de forțe din parlament, bugetul nu putea fi respins.

A.C. - *Și strategia subvențiilor?*

R.V. - Opoziția consideră că se pot susține, dar nu subvențiile la intrări, nu cele în costuri, în producție. Nu trebuie să acordăm subvenții unor oameni sau unor societăți care, mai târziu sau mai devreme - eu cred că mai devreme -, vor trebui să renunțe la ele. Să-i mai ținem în viață un an, doi, trei. Dacă se merge pe principiul subvenției, cum se practică și în Occident, să se meargă la final, adică la produs. Subvenționezi pe producător să facă față pe piața mondială. De exemplu: dacă, pe piața mondială, sută de dolari costa tona de cereale și producătorul român sau francez produce tona cu 120 de dolari, diferența de 20 de dolari poate reprezenta o subvenție care să-i permită producătorului să reziste. Cu acest gen de subvenție suntem de acord. Dar subvenția prezentă în buget, care depășește aproape 800 de miliarde de lei, este inadmisibilă, pentru că nu va reuși nici măcar ce și-a propus, să țină în viață aceste întreprinderi. Mai devreme decît mai târziu va trebui să se renunțe la activitatea lor.

În plus, n-am nimic împotriva acestei practici a deficitului bugetar, practicat și de alte țări cu mare tradiție, dar acest deficit să fie măcar utilizat pentru o relansare economică, pentru investiții. Or, din totalul de 423, 6 de miliarde, pentru investiții, pentru cheltuieli de capital, nu sunt alocate decît vreo 170-180 de miliarde, restul sunt cheltuieli de cosum sau administrative. Și aici ajungem la o situație paradoxală: ni se vorbește de un buget de austeritate, în care ar trebui să fie reduceri de cheltuieli și inclusiv reduceri de deficit, iar, în realitate, deficitul a crescut față de '92 și cheltuielile la fel. Deci o nouă contradicție, de altfel specifică întregii strategii guvernamentale. Așa cum e prezentat, deficitul bugetar nu asigură instrumentul financiar de restructurare economică prevăzut în strategia de restructurare economică.

A.C. - *Prelegerea pe care ați ținut-o la Sorbona, Paris IV, s-a bucurat de succes...*

R. V. - Am fost invitat de prof. Fr. Caron, la Școala doctorală, care, în acest an, are ca tema centrală economia europeană între cele două războaie mondiale. Am prezentat, deci, economia românească interbelică, care a debutat cu mari dificultăți după primul război mondial. La aceste greutăți au contribuit și marile puteri, deși făceau parte dintre țările învingătoare. E vorba de reparațiile de război - deși România a fost a patra țară din lume cu numărul cel mai mare de pierderi umane raportat la populației -, de

intrarea în petrolul românesc în locul germanilor și austro-ungarilor. Dar, faptul că la sfîrșitul războiului România a intrat în granițele ei naturale și potențialul ei economic, firește, a avut un alt cadru și a crescut foarte mult, i-a permis să ajungă la niște performanțe economice. Practic, la sfîrșitul perioadei, în anii 1938-39 - și această afirmație, ca și demonstrația făcută, a stîrnit mare interes -, economia României se afla la nivel european într-o serie de ramuri: industria constructoare de mașini, de exemplu uzinele Malaxa, industria optică română, industria de cauciuc de la Banloc, astăzi se numește Florești și o serie de alte ramuri.

Am arătat că au existat o serie de nerealizări, mai ales în domeniul agriculturii. Subliniez că, în condițiile reformei agrare din 1921 - care a fost cea mai radicală reformă de acest fel din Estul și Centrul Europei -, au fost împărțite peste 6 milioane de hectare țăranilor care aveau mai puțin de 5 hectare. A dispărut astfel marea proprietate din România, fapt demonstrat și de dispariția formației politice a marilor proprietari, Partidul Conservator. În 1935, marea proprietate nu mai reprezenta decît 18% din suprafața agricolă (inclusiv munți și pașuni) a României. Acuza electorală de după 1989, că opoziția ar aduce în țară pe foștii moșieri, e astfel lipsită de o cît de vaga bază reală: chiar dacă ei ar fi înviați cu toții, nu reprezentau mai mult de 18% din suprafața agricolă. Am subliniat că agricultura la noi a fost o agricultură țăărănească, cu o proprietate pînă la 50 de hectare. În condițiile dificile ale prețurilor agricole și mai ales ale crizei din 1929-33, s-a pus accentul pe mișcarea cooperatistă, creîndu-se chiar organisme la nivel național, soluție care a reușit să stabilizeze gospodăria țăărănească. De asemenea, grija pentru agricultură e demonstrată și de faimoasa lege de asanare a datoriilor agricole, prin care țăranii au fost iertați de aproape jumătate din totalul datoriilor, restul fiind reșalonat.

Am explicat că diferitele guverne, care s-au perindat în această perioadă, au dus o politică de încurajare sistematică a industriei și a investițiilor în industrie, mai ales în ramurile deficitare, investitorii avînd avantaje deosebite. Astfel, ponderea capitalului străin a început să scadă spre sfîrșitul perioadei, perioadei, ajungînd la 40% față de 80% înainte de 1914. În preajma celui de al doilea război mondial se intrase, de fapt, într-o perioadă de reorientare și restructurare economică, România creîndu-și o industrie puternică, în cîteva ramuri competitivă la nivelul european, în rest ocupîndu-se cu piața internă. Acest proces a fost întrerupt de război și mai ales de sistemul comunist, care a dat peste cap toate structurile. Dacă acest drum ar fi fost continuat, România ar fi fost cu foarte mult înaintea tuturor țărilor din această zonă.

Am fost întrebat, printre altele despre fenomenul emigrației. Am explicat că

România e singurul stat din Estul Europei care a fost țară de imigrație. Niciun român n-a părăsit România, în afară de vîrfuri intelectuale care plecau să studieze, în perioada interbelică.

A.C. - *Dar, marea majoritate a revenit în țară...*

R. V. - Exact. Toți au revenit, cu foarte rare excepții. În schimb, în această perioadă au venit la noi greci, evrei, polonezi, francezi ș.a. Fenomenul emigraționist românesc este specific numai comunismului.

O întrebare curioasă mi-a pus-o un tînăr, care era interesat dacă în România a fost democrație în perioada interbelică. Mi s-a părut că glumește, dar i-am răspuns serios, argumentînd cu numărul de partide, dar și de partide pentru minorități. Spre sfîrșitul perioadei, desigur, Regele Carol a instalat un regim de dictatură personală, cu partid unic. A venit războiul și regimul Antonescu, care însă, fiind perioadă de război, nu putea face altfel. Regimul Antonescu n-are nimic negativ sau criticabil și nu poate fi considerat dictatură, avînd în vedere deschiderile care au existat, inclusiv în problema evreilor, partidelor politice care nu existau juridic, dar au continuat să existe de fapt.

"Le Monde" din 6 mai comenta suprimarea subvențiilor la produsele de bază în România, precedate, la sfîrșitul lui aprilie, de interminabile cozi, nu numai la alimente, dar și la îmbrăcăminte și obiecte electromenajere. Numai benzina, chirile la stat și cîteva medicamente au fost exceptate de la creșterea prețurilor.

Guvernul a decis să acorde compensații financiare care acoperă oficial 100% din creșterile de prețuri și o indexarea mai bună a salariilor în raport cu inflația. Salariul minim brut lunar a trecut de la 17.600 la 28.950 lei (de la 153 la 251 Fr.F) iar salariul mediu de la 43.800 la 75.000.

Suprimarea subvențiilor, precizează corespondentul la București al condianului francez, este o condiție a Fondului Monetar Internațional, cu care autoritățile de la române duc actualmente dificile negocieri pentru obținerea unui nou credit de confirmare.

Conform estimărilor, liberarea prețurilor se va traduce printr-o inflație lunară de cel puțin 18% în trimestrul următor (față de 9% pe lună, de la începutul anului). De trei ani, puiera de cumpărare a scăzut cu 40%.

**ABONAȚI-VĂ
LA LUPTA**

ANA BLANDIANA LA PARIS

Conferințele "La convertibilité de la souffrance" și "Les racines du mal roumain", aflate sub semnul comun al meditației asupra unei noi spiritualități europene, au fost urmărite de un public numeros, cum rar ni s-a mai dat să vedem la un eveniment cultural de sorginte românească în capitala Franței ultimilor trei ani: studenți și profesori de la Universitățile Sorbonei Paris IV și Paris III - cele două gazde - public francez și român. Profunzimea și curajul analizei, limpezimea edificatoare a expunerii dar, ceea ce a făcut ca tăcerea asistenței să conțină un fior de comuniune în adevăr a fost densitatea firescului cu care Ana Blandiana ne-a purtat prin abisurile și neliniștile timpului nostru.

Dorind să păstrăm structura dramatică a demersului, începem cu cea de a doua conferință, cea despre "Frica profilactică și complicitatea îngăduinței oculte" ca rădăcini ale răului românesc.

Cercul ocupat de România, în Infernul comunist al Estului poate explica actualul comportament, adeseori de neînțeles al românilor, din ultimii trei ani.

În primele două decenii de comunism, România a avut parte de o represiune mai sălbatică și mai cuprinzătoare (canalul, fenomenul Pitești) datorată confruntării unui partid comunist aproape inexistent în 1944 cu preponderanța partidelor istorice și, odată instalat la putere, cu rezistența din munți care se prelungește pînă spre sfîrșitul anilor '50. Dacă în acești primi 20 de ani, represiunea și frica erau legate cauzal, în ultimile două decenii represiunea nu mai avea nevoie pentru a menține teroarea decât de semnele ei vizibile, ca în schema unui reflex condiționat. Aparatul represiv nu mai trebuia să înăbușe revolta, ci sa o prevină, inventînd, ca într-o malefica medicină preventivă, frica profilactică.

Pentru a garanta tăcerea totalitară și culpabilitatea colectivă, acest mecanism psihologic a funcționat în toate țările de Est dar în România, intensitatea terorii și patologia personajului principal al ultimelor decenii a împins acest mecanism la limită.

Cum a fost posibil și dacă s-ar fi putut întîmpla și altfel, un altfel care să depindă de noi este întrebarea cu care începe marea temă a culpabilității.

Foștii călăi cîntă aria culpabilității universale - dacă toți suntem vinovați, nimeni nu mai e vinovat - și clamează primejdia "vinătorii de vrăjitoare". La amestecul de remușcări, parcă fără obiect și de crime fără remușcări, se adăugă insuportabila bănuială ca supraviețuirea noastră n-a fost posibilă decât cu complicitatea puterii, că toate lucrările noastre, curajul nostru n-au fost posibile decât pentru că "ei" le-au acceptat. Chiar și cei mai curajosi, chiar eroii - dacă n-au devenit martiri - sunt maculați de acest consimțămînt ocult, de aceasta indulgență calculată.

Fostele victime pot cere dreptate - atrăgîndu-și aversiunea celor care, chiar numai prin tăcerea lor, au favorizat crimele - sau pot accepta consensul cerut de putere, un fel de împăcărere creștinească - care presupune, totuși, înainte de reconciliere, mărturisirea păcatului. Între aceste două soluții se află, indecis, un țesut social dezarticulat prin confuzie și destrămat de mizerie, și care păstrează, ca unică moștenire a acestei treceri prin infern, impresia ca supunerea i-a salvat viața. Moștenire primejdioasă, nu numai pentru că poate deveni materia primă a unei noi dictaturi, dar mai ales

pentru că Binele pare a nu fi decât o îngăduință interesată a Răului.

Am fost 50 de ani prizonierii unei temnițe subterane care și-a deschis porțile ciudat și brusc. Poate că e fatal să rățăm încă un timp prin culoarele ei murdare și întunecoase în căutarea unei ieșiri, dar nu e fatal - chiar dacă suntem teribil de obosiți -, să renunțăm la această căutare și să ne obișnuim cu celelele.

Autoritățile românești răspund cu convingere că țara e în drum spre Europa, ca "mersul spre democrație e ireversibil". Dar pe cît trece Istoria, România pierde din viteza inițială, rămîne în urma plutonului estic, distanța între ea și celelalte țări ex-comuniste e deja vizibilă.

De ce? Pentru că în România, travestirea în "democrați" a foștilor nomenclaturiști a fost mai abilă, vitalitatea lor în posturile de conducere, mai vicleană. Președintele a adunat în jurul lui nu numai ex-tovarășii ex-partidului comunist, care acceptaseră înlăturarea lui Ceaușescu, dar, în ultimul timp, în criză de sprijin parlamentar, pe extremiștii și nostalgicii vechiului regim. Puterea a acceptat, sub presiunea opoziției și a forurilor internaționale, instituții și structuri democratice - pe care România le cunoscuse înainte de război -, dar în ele se află reprezentanții fostelor structuri totalitare. Rezultatul este o democrație de hîrtie, sincronică în formă și retrogradă în fond.

Din armele fostului regim, teroarea, corupția, contraselecția, minciuna de stat, actuala putere a renunțat doar la teroare, păstrîndu-le și chiar extinzîndu-le pe celelalte: corupția, ca armă de influență politică, contraselecția care împiedică edificarea unui sistem de

În onoarea Anei Blandiana și în prezența marelui poet Pierre Oster, La Maison des Ecrivains a organizat o seară literară la care invitata a răspuns la întrebări și a citit poeme în franceza. Ea a fost prezentată, ca și la Universitatea Sorbona Paris IV de prof. Alexandru Niculescu, care a accentuat pe caracterul mesianic și pe filiațiile în literatura română și europeană a poeziei blandiene.

Cu acest prilej a fost lansat și volumul trilingv (în română, franceză și germană), editat de Serviciul german de schimburi academice, îngrijit de Anne Neuschafer, cu o prefață de Alexandru Niculescu și o postfață de prof. Theodor Berchem, președintele DAAD, ca un semn al circulației spirituale între Vest și Est.

La conferința de la Sorbona Paris III, Ana Blandiana a fost prezentată de prof. Alvaro Rocchetti. Au luat cuvîntul Monica Lovinescu, Al. Paleologu, Vlad Stolojan, Ion Varlam ș. a.

valori rezistent la corupție. Actualul regim secretă corupție, selecționînd non-valori sau personaje compromise, deci manipulabile, constituite într-o clientelă unită prin interese materiale imediate și, cu timpul, prin interesul de a amîna schimbările esențiale, de sistem. Nu e vorba de o corupție uzuală, care poate exista, din nefericire, peste tot, ci de o armă politică activă, utilizată împotriva formării unei noi clase politice și împotriva transformărilor profunde din societate. Minciuna de stat era pînă în 1989 directă, sfruntată și aproape inutilă, pentru că toată lumea știa că albul e negru și negrul e alb. Această minciuna primitivă a fost înlocuită cu un subtil amestec de adevăr și minciună, mai eficace pentru că da impresia diversității de opinie, al cărei instrument de predilecție este Televiziunea. În locul celor două ore, care nu interesau pe nimeni înainte de 1989, toată ziua sunt filtrate și manipulate informații, pentru a menține intact capitalul politic al puterii și a compromite oameni și ideile de pluripartism, de opoziție democratică, de reformă economică, piață liberă pînă la a crea condițiile unei nostalgii pentru totalitarism.

Cele două arme ale neo-comuniștilor sunt amînarea reformelor și tendința izolaționismului. Într-o Românie deschisă integrată Europei, șansele lor de a rezista, cîrma țării fiind minime, fac tot posibilul pentru a compromite imaginea României și a întrerupe legăturile de simpatie cu exteriorul. Declarațiile de la Bruxelles, Strasbourg, New York nu sunt decât un paravan, în spatele căruia se organizează conflicte interetnice și interprofesionale. Mineriele, Adrian Paunescu la Consiliul Europei, procesul pe cale de a-i fi intentat Doinei Cornea nu au fost gafe politice, ci calcule care urmăreau izolarea României.

Economic, reformele care se aplică nu urmăresc decât transformarea fostei nomenclaturi într-o nouă burghezie: uzinele sunt lăsate să se degradeze pentru a putea fi vîndute pe nimic, directorii întreprinderilor de stat organizează afaceri particulare cu materialele statului, vînd între ei, la licitație, inventarul cooperativelor agricole, iar țărani, neputînd să-și lucreze pămîntul, îl vînd posesorilor de utilaje și mașini. De altfel, leagă agrară a fost imaginată și aplicată în așa fel încît să producă haos și nesiguranță.

Legea privatizării, concepută de un institut de cercetări american, a rămas de neînțeles pentru majoritatea populației, ca și mecanismul subvențiilor. Producția economică și produsul național s-au diminuat catastrofal, iar în condițiile dezechilibrului galopant dintre prețuri, salarii, burse și pensii, mizeria materială și disperarea morală sunt totale. Haosul organizat e o veche și eficientă metoda comunistă....

În timp ce în ziare și la colocviile intelectualilor se vorbește despre vina colectivă a dictaturii, justiția e departe de a funcționa: de la procesul Ceaușescu, la teroriștii sau la blocarea celor peste 80 de procese de calomnie intentate "României Mari", al cărui director este aliatul președintelui. Asociația Foștilor Deținuți Politici a inventariat cca 200 de cazuri de persoane care ar putea fi inculpate juridic pentru

crime politice, dar procesele sunt mereu amânate de Procuratură, în timp ce vinovații părăsesc țara (de pildă cazul fostului ministru de Interne Alexandru Drăghici, care a ordonat execuții ilegale chiar pentru legile de atunci!), gropile comune din Moldova, Transilvania, Dobrogea, sau cele 300 de victime de la Căciulați, care au fost cercetate de amatori și abandonate, manuscrisele confiscate, în ciuda repetatelor cereri ale Uniunii Scriitorilor, rămân în arhivele secrete. Victimele repressiunii pot accepta amnistia, nu și amnezia.

Și totuși, chiar dacă au toate bogățiile țării și instrumentele politice la dispoziție, situația neo-comuniștilor din România este fără speranță. Nu pot reveni la comunism, pentru că Istoria nu poate da înapoi, dar nu se pot deplasa spre democrație, fără ca mecanismele ei obiective să nu-i înlăture. Deci, singura lor șansă este de a nu mișca din punctul în care au ajuns. Ceea ce este imposibil. Istoria poate fi bună sau rea dar ea nu poate rămâne imobilă. România va intra în Europa, chiar dacă, pentru moment, ea pare că se află la o distanță astronomică.

Dar nu e doar o problemă de timp, ci și de definiție. În viteza evoluțiilor economice, raporturile se modifică fulgerător, implicând o permanentă redefinire. România și românii se adaptează greu vitezei europene, chiar a celei din țările Estului. Rădăcinile periculoase și oculte fixate încă în trecutul totalitar îi împotmolesc pașii. Răul românesc de astăzi este incapacitatea, stimulată de putere, de a-și analiza corect și sever trecutul pentru a-l putea depăși.

Ne rămâne să sperăm că, smulgându-ne rădăcinile totalitare ale sufletului, noua noastră definiție nu va fi prea depărtată de noua definiție a Europei.

"Convertibilitatea suferinței" - prima conferință - este, am putea spune, une din complexe articulare posibile ale celor două Europe.

În urmă cu 6-7 ani, Ana Blandiana scria povestea pictorului care, întemnițat într-un turn orb, a pictat pe zid o fereastră deschisă în golul imaginar al căreia s-a aruncat în fața disprețului neîncrezător al temnicerului. Ca în această parabolă, în anii dictaturii, pentru unii evaziunea spirituală era posibilă, unii nu îndrăzneau să picteze, iar alții nici nu credeau în realitatea ferestrei, asemenea temnicerului. Prizonierul de tip nou nu va încerca niciodată să evadeze, nici măcar când temnicerul a dispărut.

Populația carcerală a estului vine de departe și ideea sa despre Occident, prea multă vreme interzis și la care a visat prea mult timp, nu poate să nu fie denaturată, ca și iluziile celor veniți din cea mai mare temniță a istoriei.

Democrația, economia de piață dacă nu sunt soluții perfecte, altceva nu s-a inventat și există în acest sistem avantajul criteriilor obiective. Lumea din care venim era prin excelență subiectivă, realitatea unuia singur devenea realitatea obligatorie a tuturor, până la a interzice legile geneticii sau lingvisticii. Am trăit în utopia unei societăți care a pretins ca

"face totul" pentru om, un tot care n-a însemnat decât mizerie și repressiune. Și unul dintre cele mai consistente coșmuri era interdicția solitudinii, dominația colectivismului pentru a împiedica exercițiul însingurat al gândirii.

În societatea de consum, toate eforturile merg spre comoditatea existenței, pentru îndeplinirea tuturor dorințelor, chiar a capriciilor. De unde principiul îmbogățirii, maniera cea mai eficientă de a-și apropria bunurile aflate la dispoziție.

Dar fericirea, cea despre care vorbește de pildă Nicu Steinhardt în jurnalul lui de pușcărie, poate fi mai vastă și mai neașteptată. Comoditatea comunicațiilor contemporane nu pot înlocui intensitatea corespondenței epistolare. Bucuria de a pîndi coacerea cireșilor devine inutilă când le poți găsi în magazine, indiferent de anotimp. Când ai tot, ești frustrat de dimensiunea dorinței.

Dacă cei din est se străduiesc să se

adapteze cu admirație și neliniște la lumea occidentală, încercînd să-i înțeleagă echilibrul savant construit, occidentalii, la rîndul lor, vor trebui să facă efortul de a înțelege cine sunt acești alți europeni și ce reprezintă suferința lor. E nevoie nu doar de convertibilitatea suferinței Estului, dar și de îmbogățirea Vestului cu o ierarhie spirituală și culturală conservată ca instrumente de supraviețuire. Sa sperăm, astfel, că libertatea și societatea de consum nu vor ucide gustul pentru lectură și intensa gratuitate a actului creator, că lumea pe care am visat-o nu va distruge ceea ce n-a reușit cenzura să nimicească.

Cele două lumi, prin convertirea suferinței Estului, ar trebui să înțeleagă ca libertatea este salvatoare numai în funcție de înțelepciune, ca libertatea nu e nemăsurată ci, dimpotrivă, o problemă de măsură. Suspendați cu toții la această cotitură a Istoriei, depinde de fiecare dintre noi de a reuși acea Europă în limitele conturului ei spiritual.

VIAȚA FOARTE PRIVATĂ A CEAUȘEȘTILOR

Acesta este titlul unui documentar, prezentat de Canalul "Planete", disponibil prin cablu și satelit (captabil, deci, și în România), în săptămîna 3-9 mai '93. Este, de altfel, lăudabilă preocuparea acestui Canal de televiziune tematică pentru realitățile românești, care a transmis deja documentare consacrate distrugerullor arhitecturale din București, sau vieții țiganilor.

Filmul realizat în 1990 de Andrew Novamsky, Conrad Schaffer și Dragoș Gheorghiu pentru NOS Dutch TV, care nu este al n-lea dedicat cuplului blestemat, ar merita să fie difuzat și pe canalul de stat românesc (alo, tov. Everac ?) - din cînd în cînd e bine să împrăștiăm memoria celor grăbiți să "uite" sau să "ierțe", ba chiar să refacă partidul comunist la mormintele împușcaților.

Calitatea comentariilor e exemplară, iar suprapunerea lor asupra unor imagini (unele inedite, provenite din arhivele private ale cuplului) produc uneori un efect mai eficace decât lungile explicații teoretice. Iată trei exemple: fiind vorba de Maurer, care nu va mai vîna fazani, după ce a fost înlăturat de NC. fără menajamente din serai, tocmai el care l-a instalat cu viclenie în funcție !, imaginea ne arată o vulpe împușcată cu un fazan mort în bot; în vreme ce comentatorul povestește ca NC îl admira pe Hitler și-i citea adesea discursul la deschiderea Jocurilor Olimpice de la Berlin, în imagine îl vedem pe admirator jucînd volei cu ștăbi burduhănoși, care abia se mișcă; cînd e vorba de trezirea (o! cit de tîrzie și ezitantă!) a Occidentului, tradusă prin boicotarea fastuaselor festivități de 23 august 1984, în imagine îl vedem în prim plan aplaudînd în extaz și apoi la tribuna oficială savurînd defilarea pe Î.P.S. Patriarhul (aceiași din epoca de aur ca și în cea de astăzi, mai de tînchea) cu pieptul acoperit de cruci ca tunica unui general cu decorații socialiste și, pentru a ilustra absența corpului diplomatic "capitalist", după omniprezentul părinte îi vedem tot în prim plan pe Khadafi și Arafat.

Dar și imaginile nedublate de un comentariu "vorbesc" de la sine: parcursul la

cîrma țării se desfășoară sub semnul bîtei sau al joardei - de la nuiava cu care a fost "inițiat" cinegetic de Jivkov, trecînd el însuși la administrarea loviturilor rituale vasalilor dar mai cu seamă membrilor corpului diplomatic, pînă la "întronarea" lui - țînînd sceptrul prezidențial, tot un fel de bîta și aceea! și surîzînd cu neascunsă bucurie de școlar premiant pînă la scena finală din balcon, cînd dă disperat din mîna, dar bîta (imaginară) pe care lumea trebuia s-o presupună nu mai funcționează: pierduse deja puterea, puterea de a-i speria pe alții.

Da, NC proaspăt parvenit la putere are mult de învățat de la "ai mai experimentați", ca Jivkov, care-l inițiază primul în secretele puterii și în semnele ei exterioare, de la Castro să se ferească de hainele eventual otrăvite, de la Mao, giganticele puneri în scenă iar de la Kim Ir Sen, supunerea absolută a tuturor. În fond, spiritul de călău nu l-a părăsit niciodată: toată viața s-a străduit să învețe de la "maștri consacrați": de la sovietici, de la predecesorul său, de la "mai marii lumii", aplicînd sîrguincios rețeta altora, furate și nu dobîndite (dacă ar fi ajuns cizmar, poate ar fi avut acea siguranță de sine a meșteșugarului, lipsindu-se de veșnica preocupare a novicelui nerăbdător de "a fura meseria" și doar știm ce se întîmpla cu un ucenic vrăjitor scăpat de sub control înainte de vreme... !)

Filmul ni-l arată ca pe un arivist, apoi parvenit hulpav, calculat ca un păianjen care-și țese pînza cu iscusință și viclenie, din ce în ce mai deasă și mai vastă pentru a prinde în ea, încetul cu încetul pe toată lumea, și nu ca pe un nebun iresponsabil (cum adesea l-a prezentat presa), ceea ce l-ar fi scuzat fie și măcar în parte. Pierderea măsurii la primul "om" al țării, care își dă frîu liber oricărei pofte, nu e nebunie, ci monstuozitate, crimă cinică împotriva umanității. Filmul nu e deci o privire nesănătoasă asupra vieții de huzur al perechii multurîte la bordul unui Titanic care s-a scufundat prea încet și prea tîrziu, ci ocazia unei priviri retrospective și interrogative asupra unor responsabilități și asupra anestezierii generale produsă de mușcătura unui păianjen veninos.

Dragomir COSTINEANU

ar fi împlinit zilele acestea 80 de ani.

.....
 Întortocheat și cu osebite spinos, tragic deși finalmente învingător, după atâtea istoviri și neliniști, a fost drumul creației lui, trecerea prin foc și felul de a fi scriind muzică !

Va începe să compună în genuri diverse, îmbogățindu-și și limpezindu-și neconținut limbajul, din cea mai fragedă adolescență, profuziunea inspirației frângându-se pe neașteptate la 33 de ani. Cvartetului de coarde op. 27 nr. 2 (din 1946) îi va urma, după șapte ani, un ciclu de lieduri pe versuri de Rilke și, după o pauză de alți doi ani, Preludiul și fuga pentru orchestră. De acum înainte - tăcere ... Compozițiile îi sunt taxate, de liota academizașilor, "demență", iar în 1947 e acuzat (dar ascultați, vă rog, Cinci capricii și Jocurile bihorene !) că tratează pretextul folcloric "într-o manieră formalistă, decadentă"...

Dintr-o exigență rar întilnită, zice-s-ar incomodă, Silvestri s-a lepădat de multe din opere, desconsiderându-le (pe drept, după opinia lui, pe nedrept, după a noastră, dar prima și ultima opinie care contează e numai cea a creatorului) sau distrugându-le (și erau printre ele pagini care binemeritaseră laurii Premiilor Enescu). Excesul de severitate în judecarea propriilor lucrări nu face decât să sublinieze încăodată drama creatorului autentic, dinamica procesului vital de autodefinire și spiritualizare, dăruirea devoratoare a înobilării artistice, - etapele în desăvârșirea creației (depășirea influențelor, meșteșugărești probleme de stil) fiind într-un continuu, agonice raport față de ceea ce artistul *presimte cu necesitate* că aduce în adevăr nou - întrecând pasul și "accesibilitatea" contemporanilor (importantă nu e gloria, actualitatea prezentă și nu e suma ci actualitatea viitoare, a tuturor asalturilor respinse, a reluărilor și renunțării).

În realizările lui ca șef de orchestră, firescul ajunge inimitabil: o regiune limită, "nefirească" și "inadaptabilă" celora respingând botezul - auster pe cât vehement - al muzicii. Obșnuitul capătă o tensiune unică, devine un cîmp de luptă ad aeternum, pentru că Silvestri investighează tainele de conștiință ale spiritului uman, suprasolicitează atitudinile interioare antipodice, forșînd (nu-s însunări destinate urechilor de filistini "tradiționaliști") re-clarificarea. Construcții gradate amplu ; elocvența logică a frazei - insistîndu-se pe virtuțile timbrale, pe jocul nuanțelor și cele mai fine (mai bruște !) variații ritmice, pe forța specifică a amănuntului de a lumina fulgerător întregul. Puritatea expresiei, sentimentul deplinului catharsis, nu din armonizarea contrariilor ci din liberarea, declanșarea lor, cu alte cuvinte din reflecția (reflectio: întoarcere înapoi) și, astfel, *predicția* înfruntărilor. Izbucniri spectaculoase, pururi înnoite, sfișietoare. Tot ce e complicat, ce e tulbure (v. muzica romanticilor) și aparent hazardat (multitudinea planurilor și

echivalențelor) are menirea de a însenina. Un echilibru consecvent numai în patosul devenirii. Și ceea ce se înfățișează derutînd - va sfișii prin a seduce.

Citeva condeie cronicești l-au contestat? Cu atît mai bine; răul rău începe acolo unde "ai noștri" îi ocolesc într-o ciudată amnezie numele. Mîncătoria, "rețetarele", bețele în roate de care a avut parte viu (un Gogu G. n-a fost străin de aceste obscure practici anticolegiale; își are și muzica beniuicii și baraschii ei !) continuă (*), bîntuie groaza printre nulitățile carieriste țopăitoare pe podiumurile săliilor noastre de concert. Cine alții decît politiciii administratori culturali sunt vinovați direct de sfișitul lui prematur (55 de ani...), pe cînd plănuaia reîntoarcerea la uneltele de compozitor..., mistuindu-se în paliative ale dorului de țară ? (Niște "subțiri", acuzîndu-l de înstrăinare, - "s-a rupt de viața muzicală de la noi" -, uită climatul de sabotaj în care deseori era nevoit să lucreze, uită apoi sutele de prime audiții cu lucrări românești și propaganda făcută peste hotare muzicii lui Paul Constantinescu, uită că "înstrăinat" a cucerit trei mari premii ale discului și laurii Academiei Franceze pentru înregistrarea creației simfonice enesciene - programată intensiv în concertele lui...)

A vorbi despre natura titanică, hipnotizatoare, despre felul unic pasionat de a trăi și înțelege muzica, despre ardoarea interpretărilor ori extraordinara grijă pentru detalii, despre tehnica superioară, aproape declamatoare prin simplitatea extrem rafinată a mijloacelor, despre puterea pur și simplu incantatorie a transmiterii unui *adevăr artistic* inechivoc și adînc răscolitor, despre viața interioară pe care o insufla operelor muzicale, despre intelectualul testînd o siguranță, o concentrare, o rigoare filosofică limită a expresiei stilistice - decantarea în cristalin, într-o candoare sagace a unor frămîntări și clocotiri "diabolice" vai cu ofranda propriei lumiri, propriului destin cotidian prea omenește așezat sub zodia boemei, însingurării, dezordinei, incongruențelor, debilității leucemice și excepției singelui albastru -, totodată despre pedagogul intrusgent și adulat al atîtor orchestre (instrumentiștii refuzau să se ridice în picioare, considerînd că singur conducătorul lor merită ovațiile publicului), înseamnă a repeta - în cîteva ditirambice variante și cu o incurabilă strîngere de inimă - cele spuse deja de unii sau de alții...

Vrăjitorul Silvestri ! Magicianul sunetelor ! dar temeiul profund al însunării lui ar trebui căutat cumva altundeva, în mistică (știință a devoțiunii) și în metafizică, pentru că magia doar *ia* pe cîtă vreme celelalte *dau*, - un act astfel de autodepășire a persoanei și de devenire prin identificare cu realitatea acumulată în procesul (klimax-ul) valorificării zice-vom artistice. Și dacă am căuta "secretul" realizărilor lui, l-am afla în opera de sinteză a acestui genial șef de orchestră. Sintează, mai

întîi, a resurselor și dobîndirilor interpretative naționale, pe drept cuvînt fiind socotit unul dintre citorii culturii muzicale românești. Sintează, apoi, a "punctelor de vedere" ale marilor maeștri pe plan universal. Sinteza între *spontaneitate* și *premeditare*. Actul de creație al mînuitorului baghetei (al instrumentistului tuturor instrumentelor) e, în cazul dat, aproximabil prin formulele : "inspirație calculată", "cînt frumos totodată precis", "înfocare riguroasă". Vom depăși crisparea formulilor dacă ne amintim care au fost calificativele nu numai de suprafață acordate lui Silvestri de către feluriți comentatori, deși sunt și acestea grăitoare (iață-le: "fascinant", "miraculos", "unic"), ci mai ales calificativele vizînd straturile de adînc ale izbînzilor sale: "disciplină", "precizie tehnică", "stil".

Vorbind despre arta sa, el însuși rostea două vocabile: "pregnanță" și "limpezime". Aceste cuvinte - pregnanță și limpezime - revin obsesiv, dar s-au și manifestat mereu alăturate. Așa se explică de ce, între cum a sunat în concert și cum sună pe disc o lucrare cîntată de Silvestri, nu e nici o deosebire : sigur pe "viziunea" interpretativă, dirijorul o "materializează" întotdeauna limpede și pregnant (amănunt uimitor deadreptul, că era un improvizator înnăscut, neîntrecut la pian în variațiuni infinite pe teme date ad-hoc). Or, numai la *cristalizarea unei fantezii debordante* s-a restrîns sinteza realizată de acest "un nume uriaș"? (Interpreții cu fantezie limitată sunt tocmai cei performînd surprize, din neputința de a-și închea un stil...)

Cîntînd preclasic, el infuza căldură liniei melodice uneori aride, impersonale, printr-o subtilă evidențiere timbrală a planurilor armonice..., și pagini care sub bagheta altor șefi de orchestră sună adesea convențional, ba chiar sec, la Silvestri dobîndesc o culoare prevestind (discret !) muzica învolburată a veacului ce va urma. Interpretînd Schumann și Berlioz, el ordona patosul, zice-s-ar îl "clasiciza" ..., ceea ce la alți dirijori suna îmbicsit, nediferențiat, devine transparent, percutant în plină melancolie hipersaturată. Abordînd repertoriul modern, lucrurile înfățișau aidoma de spectaculos, Silvestri reușind să "încălzească" partituri constructiviste (Hindemith) ori să poarte - cum un fir al Ariadnei - o vîină de luciditate în cele mai neguroase, mai "satanice" și "contradictorii" pagini de Skriabin, Janacek, Bartok, Șostakovici...

Interesantă atitudinea sa față de muzica lui Ceaicovski, pe care unii se efortau s-o recînte într-un "duh mai lapidar". Ne temem de sentimente ? E cașicum ne-am teme de viață, de visurile, patimile și pasiunile noastre. Dar, și aci rezidă originalitatea lui Silvestri cînd ataca "Manfred" și "Patetica", sentiment nu înseamnă dulcegărie și vag, hotărît nu lălăială; un sentiment poate fi exprimat (așa dar experiat) cu maximă exactitate; - pasămite deaceea acuza vreunora că l-a "beethovenizat" pe Schubert!

Dacă nimic nu a iubit mai mult Silvestri

decît prenanța și limpezimea, nimic nu a urît el mai mult decît zgomotul searbăd și sterp, înșurările pseudo-avîntate ori la voia întîmplării. Măsurile sale în fortissimo și pianissimo sunt unice în anele dirijatului și de neuitat. Aceste măsuri expun vîrfuri - sau căderi - limită, pentru momentele de indecizie ("de răscruce", ar spune adepții programatismului) și "decantare ideativă" din discursul muzical folosind o pendulare dramatică între mezzoforte și mezzopiano (simfoniile lui Brahms, Bruckner și Simfonia de Franck, exempli gratia).

Ascultîndu-l pe Silvestri (...numai înregistrările ne stau acum la dispoziție...) dirijînd lucrări de mărunță profunzime, cu metale mai puțin nobile în compoziția lor, dar prefăcute în aur, ne dăm seama care a fost "alchimista" desăvîrșire a acestui "cel mai dirijor de azi": iubirea și slujirea muzicii pînă la sacrificiul de sine. Și - din acestea toate - concert de concert o sintetizează a travaliului direct, propriu-zis, al creației dirijorale, dela partitură la partitură între spiritul epocii la care s-a ivit cutare sau cutare opus și spiritul contemporan - de receptare (acum, în zilele noastre cu probele lor) al masei auditorilor Identificîndu-se cu gîndirea artistică a unui compozitor ori altul, Silvestri re-gîndea (sugestie enesciană !) autorul respectiv dintr-un sentiment contemporan, orientîndu-se nu atît către desvîluirea nu știu căror valori "ascunse" ci către actualizarea substanței cuprinsă sub convenționalele semne (semne numai de infinită asimilare!) ale notației muzicale... Ascultați Marea Messă în do minor sau Recviemul de Mozart, a IX-a sau Missa Solemnis de Beethoven, Oedip sau Simfonia de cameră a lui Enescu - și veți înțelege ce vreau să zic. Muzica e desigur aceeași, nicio notă și nicio pauză în minus sau în plus, dar sună în talmăcirea silvestriană cu totul altfel, c-un spor de prezență. Cu totul altfel, pentru că interpretul a simțit că altul este acum pulsul evenimențial din acele partituri ilustre. În epoca felurilor poluări, meditaerea destinului, a morții și a nonalienării, bunăoară, se impune altfel conștiințelor decît în vremea șarjelor solitare de cavalerie (excepție, desigur, muzica enesciană, ea însăși o sintetizează și un grai actual). Numai așa - spiritul epocii și spiritul contemporan, unul prin altul contopite și filtrate prin temperamentul și gîndirea lui - se destăinuie ARTA lui Constantin Silvestri. Un inovator, un temerar, dar el nu a pactizat niciodată cu "gustul publicului" ci a căutat să-l formeze, cum nu a pactizat nici cu "moda" care a turmentat destule capete artistice ale secolului acesta năvășaș, năvășit și năuc....

S-a vorbit în tinerețea lui despre echilibrul tipic flegmatic și "indiferența de prinț bolnav de spleen" - în contrast cu dinamismul și "învîrtejirea furtunatică" a compozițiilor proprii. S-ar fi vorbit și mai tîrziu, la maturitatea artistului, deși Silvestri știa ascunde de anecdotiști și indiscreți graficele intimităților sale, - iar itinerariul ocultării a înaintat treaptă de treaptă pînă la pragul dramatic cînd "întrauzea sunete și imagini

muzicale la care nu mai avea cum ajunge...."

Metafizica, "știință bine hotărîtă care n-ar avea nevoie de apărători nici frică de comentatori precum nu are fizica nevoie ... va da naștere la teorii roditoare pe alte tărîmuri, nu pe acela al metafizicii chiar" (Eminescu). Din coordonarea unei atari întezăriri, rolul artei și rostul artistului - al creatorului, acum, și nu al interpretului creației altora - s-ar atesta în presimțirea lumii viitoare (eterne!) și nu doar în cunoașterea celei prezente (care a și trecut ...) Ascultați muzica grea de o jale heterogenă - și deloc abstractă - a Cîntecelor de pustiu, ascultați Cvartetul op. 27 nr. 2 - "act energic de conștiință"... Ascultați muzica tensionată, cu desene eruptive, febrile - febre reci de sub atemporală suvenirea, stratificarea unor debridante răscoliri bacchanalice - strînsă în tiparele severității clasice, a Preludiului și fugii pentru orchestră, ultima (pe cite știm) lucrare a sa (datată 1955), și ascultați liederurile pe poeme de Rilke - tulburătoare supraimprimare sonoră a versului "Und dann, meine Seele, sei weit, sei weit..." ("Și atunci, suflete al meu, fii larg, fii larg...") ca un ecou chemător de bocet : Fii necuprins ca zarea străvezie ce-o adulmecii, o ! suflete încă al meu cu inima bolnavă - suntem ai semînției unui rit solar...

Constantin Silvestri - muzicianul filosof, conștient de rosturile majore egal distribuite între acțiune și contemplație ale artei, de răspunderea creatorului în virtejul întrebărilor fel și chip ridicate de veacul lui. Ascultați muzica de *întîmplări intelectuale* a Pieselor de concert ori a Sonatelor (pagini ivite în vremea unor aspre dialectici extrasonore, cînd majoritatea viitorilor "maestri emeriți" își ascuțea creioanele pentru rapsodia pocnetelor din călcîie, idilice și inconștiente. Răsturnînd o vorbă a lui Kirkegaard, contrariul virtuții pare a nu fi păcatul ci necesitatea cite unora de a păcăni - din angoasa de libertatea altora !); ascultați fantastica plămăuire a Concertului grosso ori a celor Trei piese pentru orchestră de coarde, unde compozitorul extrage din melosul "de dor" al folclorului simburile lui de conținut dramatic, de "pedală" tragică, - ferm pendul între melancolia de o serenitate aulică și petulanța deadreptul halucinatorie.

(Ascuns sub o pălărie care trebuia sa "aplaneze" pubertatea abia încheiată, m-am înfățișat în ușa apartamentului din Calea Victoriei recitînd gîuit de emoție gazetărescul "în vederea unui studiu despre creația dumneavoastră". M-a interceptat cu un zîmbet de scepticism exhaustiv, zîmbire care nu a cedat decît în clipa cînd, mărturisindu-mi intenția orchestrării suitelor Jocuri pentru copii, puțioasca mea prezență a cutezat niște "păreri". Momentul acela a stat sub grație. Brusca domnia sa a trecut la pian, am răsfoit partituri, am conversat și cînd după mai bine de două ore luam drumul către casă nu-mi venea a crede sufletului că a fost aievea...)

Daniel BOC

(*) fragmentele de față aparțin unui text scris în martie 1969

DIN SCRISOAREA UNUI INTELLECTUAL DIN ȚARĂ...

"Ei bine, așa cum ghicești, o ducem prost. Sufletește trecem prin mari dezamăgiri cînd vedem cum toată pleava trecutului a ieșit, nerușinată, la suprafață și-și bate joc, cu cinism, de iluziile pierdute ale celor cinstiți. Ticăloșii de altă data se îmbogățesc (grăție legăturilor de clan) și acaparează cele mai importante pîrghii de decizie. Sînt zile întregi cînd nu citești ziarele ca să mă apăr de spectacolul degradării. Mă uit, totuși, la televizor, umblu printre oameni, aud și văd cum mediocritatea asalează fără rușine. Și, mai ales, simt pe propria piele consecințele. Alunecăm sigur spre mizeria umiltoare, resimțită dramatic de oricine lucrează în cultură, pentru care sînt tot mai pușini bani. (...) Probabil că mă voi pensiona spre a avea asigurat un minimum de venit fix. Mi-e dor să mă aștern să scriu o carte, însă din ce să trăiesc în acest timp ? Traiul greu, de pe o zi pe alta, ne împiedică să facem planuri. E aproape sigur că nu avem cum călători, deși ne-ar place. Transportul costă enorm și toate țările cer acte imposibile. Nu mai e cortina de fier, dar se taie, de fapt, puștile între vest și est."

NOUTAȚI MUZICALE

După succesul operei Oedip de George Enescu, cîntată în limba germană la Kassel, în regia inspirată a lui Ernst A. Klausen și conducerea muzicală eliberată de prejudecăți a dirijorilor Georg Schmöhe și Bernard Lang, opera enesciană este montată la Viena, avînd premiera la 22 aprilie 1993. Gazda este teatrul de operă Jungendstil, cu soliști vienezi, corul simfonic al filarmonicii naționale din Budapesta și orchestra simfonică maghiară "Savaria". Interpretul principal, solistul român Nicolae Florei - o voce de calibru wagnerian - dirijorul, Andreas Mitsek, regizorul Sven Hartberger, decorurile și costumele, Nora Scheidl și respectiv Claudia Hennemann însuflețesc capodopera enesciană, care va fi cîntată în limba franceză.

Opera compozitoarei de origine română, Violeta Dumitrescu, "Erendira", scrisă în germană și ovaționată la bienala mîuncheneză din mai 1992, face parte din planul de spectacole al Teatrului Brandenburgic, "Hans Otto" din Potsdam. Începînd din martie 1993, acest teatru a pornit într-un turneu internațional. Astfel "Erendira" - dirijor, Dieter Noll, regizor Bernd Weissig, în rolurile principale Christina Ascher, Alenka Genzel - va ajunge, în 30 mai, la Opera din Constanța, în 31 mai la București, la Teatrul de Operetă, după care va participa la Festivalul de operă modernă din Germania, la Wuppertal, Hagen, Witten, Baden-Baden.

V.D. ZIMTEA

■ PNȚCD și Fundația germană Hans Seidel au organizat la Brașov seminarul intitulat "Doctrinile politice contemporane".

O primă constatare a fost aceea că social-democrația poate reprezenta o doctrină de guvernământ doar după lungi perioade de creștin-democrație sau de liberalism. Laurențiu Ulici (AC) a precizat că valoarea unei doctrine se măsoară prin puterea ei de adecvare la realitățile unui context istoric dat. Pentru Corneliu Coposu, o epocă de tranziție în care societatea poartă urmele atomizării anterioare, are nevoie de o doctrină creștin-democrată, idee subliniată și de dr. Nae Constantinescu (PAC), creștinismul e singura cale prin care se poate reface solidaritatea socială.

Dinu Patriciu (PL) crede că accentul în prezent trebuie pus pe reruralizarea, pe creșterea economică a satului și repopularea lui.

■ La Colegiul Director PAC, întrunit în 10 mai, Nicolae Manolescu s-a declarat de acord cu solicitările grupului civic-liberal, printre care se numărau un demers urgent pentru afilierea PAC-ului la Internaționala Liberală, și inițierea contactelor pentru unificarea mișcării liberale din România.

Dinu Patriciu, din conducerea PL, a socotit, la rândul său, că apropierea PAC de mișcarea liberală trebuie să urmeze trei etape: unificarea grupurilor parlamentare, crearea unei structuri politice de tip federativ, ca Uniunea pentru Democrație din Franța, integrarea în structurile teritoriale, care să ducă la o eventuală fuziune.

■ Caius Dragomir, fostul candidat la președinție FSN, a devenit senator independent. După ce și-a dat demisia din partidul lui Petre Roman, i s-a admis cererea de intrare în partidul condus de Mircea Ionescu Quintus.

■ Titus Reveica, președintele Consiliului Național al Audiovizualului și fost senator

FDSN, este asidul colaborator, în domeniul "filosofic", al "României Mari". Cum Paul Everac, directorul Televiziunii Române, face parte din aceeași "familie spirituală", peisajul audiovizual de la noi capătă contururi neliniștitoare.

La întâlnirea organizată de Consiliul Europei între 28-30 ianuarie cu tema Drepturile Omului la începutul secolului al XXI-lea, Ana Blandiana ceruse înființarea, în cadrul comisiei ONU pentru Drepturile omului, a unei sub-comisii pentru protecția publicului, împotriva folosirii televiziunii ca instrument de obținere și păstrare a puterii.

■ Conform unor documente, emise de cei trei raportori ai Consiliului Europei care au vizitat de curând România, s-ar părea că admiterea țării noastre la Consiliul Europei se va amîna din luna mai pe septembrie, datorită unor neclarități, la care partea românească e chemată să dea explicații. Traian Chelbeu, purtătorul de cuvînt al președinției, a declarat agenției de presă MEDIAFAX: "trebuie însă să menționez că intrarea în Consiliul Europei nu este o problemă prioritară pentru noi, fiind doar una importantă".

■ În 7 mai, la Universitatea de Medicină din Timișoara, a avut loc ceremonia acordării titlului de Doctor Honoris Causa dr. Corneliu Petrasievici, specialist în chirurgie obstetrică, inventator și membru al academiei SUA. După 15 ani de temniță (vezi LUPTA 22 oct. 1992) - fusese medic șef la YMCA și, prin relațiile pe care le avea cu Misiunea americană, a informat aliații asupra abuzurilor ocupației sovietice -, se exilase în USA, reușind să plece în urma intervențiilor lui R. Nixon. Papa Paul al VI-lea i-a acordat medalia de aur a Vaticanului, la scurt timp după instalarea sa în străinătate.

■ La paracliserul universitar, biserica Sf. Niculae din București, a fost prezentată în 28 aprilie, cartea lui Mihai Rădulescu, "Rugul Aprins - duhovnicia ortodoxiei sub lespezi, în

CASA ROMANEASCA CENTRUL ROMÂN DE CERCETARI DIN PARIS

Anunță conferința dlui ANDRE PALEOLOGUE, intitulată "L'art roumain au XXe siècle" (cu diapositive), care va avea loc sîmbăta, 12 iunie 1993, la orele 18, la Misiunea Catolică Română - 38 rue Ribéra, 75016 Paris, Me Jasmin

Bisericile române din Paris (ordodoxă și greco-catolică) și Asociația Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR, filiala Franța) vă invită să participați la:

- Ziua Eroilor la Cimitirul Montparnasse (Metro Place de Clichy), Joi, 27 mai (Înălțarea Domnului), la orele 15.

- La comemorarea anuală de la Soultzmat, la cimitirul unde dorm 687 militari români, care va avea loc sîmbăta 29 mai, orele 13.

(Soultzmat se află în Alsacia, pe șoseaua între Colmar și Belfort, la gara Rouffach. Informații suplimentare la dl. Remus Radina)

temnițele comuniste". Acatistul Rugului Aprins al Maicii Domnului a fost scris de părintele Daniil (poetul Sandu Tudor, mort la Aiud) care a participat la "Rugul Aprins", mișcare spirituală de rezistență în anii de după război.

EXPOSITION 28 MAI - 10 IUNIE PAUL RADULESCU

PEINTURES

CAFEXPO LA
PICOLTHEQUE
3 rue Fernand Duval
75004 Paris
(Metro Saint Paul)
Tél. 48 87 28 15

NATURALIZARI

"Journal Officiel", din 6 și 16 mai 1993 publică numele următoarelor persoane născute în România, care au obținut naturalizarea franceză: Radosavlevici Vucasin, născut la Socol; Grigore Lidia Mariana, născută la Craiova; Ioan Corneliu, născut la Dumbrăveni; Ioan Maria Daniela (n. Cădere), născută la București; Nicolae Popovici, născut la București; Ira Popovici (n. Duță), născută la Cluj; Andreea Cezarina Popovici, născută la Tîrgu Mureș.

DECESE

Prof. Eftimie Pănoiu; ec. Tisia Mirea; ing. Dimitrie Popovici; Alecu Nicolae; magistrat Andrei Ionescu; ing. Munteanu G. Mihai; Mihai Gurașoșie; prof. Romuș Petrovici; Ion Călărășu; dr. Vasile Șt. Popa; farm. Ileana Caroni; Atena Ionescu Coruni Ghenadie; ing. Viorica Bunescu; ing. Aristide Mateescu; Steluța Preda; ec. Pinca Ion; Teșo Lucreția Dorina; Victor Gheorghiu; Ctin Șerbănescu; lect. univ. Elena (Lola) Ios Nicolae Iorgulescu; Iulica Stănescu; Elisabeta Ciuchi; Radu Nicolae Pecetea; inv. Mitică Jugănar; prof. Anton Ochișor; ing. Tomescu Lucian; Nicolae Dinaci; Tatiana Cârșmariu; Costel Balaban; Tudor Catrina; Vladimir Antoci; Nicolae Costescu; Emil Apostol; ing. Ecaterina Ball; Emil Ciorogaru; Ciomu Aurelianus Constantinus; Hortensia Medeșan; Macrina Grosu-Vesper; Nica Nicolae; Elena Sdrula; Ludmila Georgescu; Elena Dinescu; Paula Racoveanu; veteran de război ing; Ștefan Dobrescu; Teoctist Maluda; Nicu Andronescu; Ruxandra Bivolaru; dr. Dorina Iosipescu Cărare

TARIF D'ABONNEMENT ANNUEL

En Francs Français:

FRANCE FRF 250
EUROPE FRF 300

En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit.
DEM 100 - CHF 90 - GBP 35

Par avion :

AMERIQUE
AMERIQUE DU NORD FRF350
ISRAEL
AMERIQUE DU SUD
ASIE FRF 450
AUSTRALIE

USA 60 ou équivalent
USA 70 ou équivalent

125 Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud-France
Tel. (33-1) 46020540 Telefax (33-1) 46 02 14 37 - Tlx 633520 F
Commission Paritaire N° 65481 - CCP. : 11 341 71 A Paris

LA ROUMANIE, il y a cinquante ans (III)

Suite de l'interview avec Monsieur George Barbul

Le cessez-le-feu unilatéral

M.K. *Après le 23 août 1944 et la libération du Nord de la Transylvanie par les troupes roumaines, l'avance soviétique se poursuit vers Budapest, et les troupes roumaines sont engagées sous commandement soviétique dans les régions les plus dures, dans les monts Tatra de Tschécoslovaquie.*

Y avait-il une possibilité d'éviter cet engagement dont on a souvent parlé comme d'un exploit, qui aurait placé la Roumanie comme la quatrième puissance militaire du point de vue numérique contre l'Allemagne, mais qui nous a coûté extrêmement chère ?

G.B. Nous avons engagé nos troupes volontairement sans négociations préalables avec les Russes. Nous avons engagé 19 divisions, dans un premier stade en Transylvanie et 16 divisions dans la deuxième phase en Hongrie et Tschécoslovaquie.

L'on reproche beaucoup à Antonescu d'avoir traversé le Dniestre, mais personne ne s'est demandé pourquoi nous avons traversé l'ancienne frontière entre la Roumanie et la Hongrie, et pourquoi nous sommes allés jusqu'en Tschécoslovaquie avec 336.000 hommes, dont nous avons perdu la moitié. Dans le discours que Tatarescu, le ministre roumain des Affaires étrangères a tenu le 24 août 1945, il a dit : " ces sacrifices vont porter des fruits ". Ils n'ont porté aucun fruits.

M.K. *Si, ils ont porté malheureusement des fruits pour les communistes, car la résistance et l'énergie que représentaient ces jeunes étaient un obstacle au pouvoir communiste.*

G.B. Il aurait mieux valu que ces troupes puissent rester en Roumanie. On ne sait pas à quoi exactement elles auraient pu servir, mais en tous cas en ayant 16 divisions à l'intérieur du pays, on était dans une position plus forte vis à vis des Soviétiques que sans armée.

M.K. *Est-ce que vous pensez qu'une fois la Transylvanie ré-intégrée à la Roumanie, il était possible de renvoyer les troupes dans leurs foyers ?*

G.B. Il n'y avait pas de conventions entre nous et les Russes, nous étions

sous commandement roumain. Nous avions encore une certaine liberté d'action à ce moment là. Ce n'est que par la suite que nous sommes passés sous le commandement de la deuxième armée d'Ukraine.

M.K. *Est-ce que les Soviétiques ne nous avaient pas imposé par exemple lors de l'armistice de leur fournir des troupes.*

G.B. Déjà avant la signature de l'armistice du 12 septembre, nos plénipotentiaires ont eu pour instructions de demander aux Trois Grands d'accorder à la Roumanie le statut d'allié ou au moins de cobelligérant, puisque depuis le 24 août, notre pays se trouvait en guerre avec le Reich. Dans ce même esprit, au cours des négociations, c'est nous qui avons proposé d'envoyer des troupes contre l'Allemagne, sans préciser les limites géographiques. Personne n'a envisagé la possibilité de ne pas les engager, puisque l'on croyait que de la sorte on améliorerait la situation de la Roumanie. Cela n'a servi à rien. Mais on s'imaginait que les Russes se montreraient reconnaissants pour notre coopération.

M.K. *L'on retrouve ce que l'on a reproché à Antonescu, qui avait envoyé des troupes massivement sur le front de l'Est pour regagner la Transylvanie, en espérant ainsi obtenir un geste de bonne volonté des Allemands.*

Cette fois, il ne s'agissait même pas de récupérer la Bessarabie et le Nord de la Bucovine prises par les Soviétiques, mais de regagner leurs bonnes grâces, après leur avoir fait la guerre pendant trois ans en envoyant nos troupes se faire descendre. Les deux aspects sont terribles et peu convainquants mais cela fait plus de 500 000 morts, puisqu'il y avait 350 000 sur le front de l'est.

G.B...... morts et prisonniers dont 156 000 en Moldavie et puis de l'autre côté à l'ouest, 168 000 morts et disparus. Une partie des disparus sont probablement des gens qui sont passés à l'Ouest.

M.K. *Cela aura été quand même une hémorragie.*

G.B. Mais finalement cela part du sentiment que l'on peut traiter avec les Russes comme avec les autres puissances. Ce sont aussi les motifs pour lesquels nous avons finalement cessé unilatéralement le feu, le 23 août 1944 et apporté notre contribution à la victoire soviétique.

M.K. *C'est une manière de voir. L'autre manière consiste à sacrifier des hommes pour gagner des positions diplomatiques. Cela se faisait dans le temps. Maintenant l'Occident le fait rarement et les Américains ne l'ont jamais fait lors des différentes guerres étrangères. Ils ont ménagé leurs hommes et ont préféré avoir des résultats diplomatiques à plus long terme que de sacrifier leurs hommes. Cela fait partie d'une mentalité que nous n'avons pas comprise et à cause de laquelle nous n'avons pas compris Yalta. Notre propre mentalité était terriblement en retard.*

G.B. Un fait peut sembler étonnant. Pourquoi des gens qui ont tourné casaque, communistes hier, partisans inconditionnels aujourd'hui de feu Antonescu, ne se réfèrent-ils jamais au message adressé aux alliés par l'opposition le 20 juin 1944 qui demandait la synchronisation de l'action roumaine menée à l'intérieur pour renverser le régime du maréchal, avec une offensive massive soviétique sur le front de Moldavie et en même temps le largage de trois brigades aéroportées soviétiques ou anglo-saxonnes, dont la sécurité d'atterrissage sur notre territoire était garantie. Leur rôle devait être de coopérer avec les troupes roumaines dans l'action de neutralisation des réserves allemandes.

La synchronisation souhaitée a fonctionné pour l'essentiel : par le déclenchement de l'offensive de l'armée rouge sur le front de Moldavie, une semaine avant la date primitivement prévue pour le renversement d'Antonescu, le 26 août, portée à la connaissance des Alliés par le prince Stirbey, le négociateur de l'opposition du Caire. Les Russes étaient donc avertis et connaissaient certainement, par

ailleurs, les résultats de l'opération secrète, portant le nom de code "Cosma", conduite par des officiers supérieurs de l'Etat Major roumain. Son objectif était de contrecarrer les mesures de défense décidées par le maréchal et préparer ainsi la rupture de l'alliance militaire avec l'Allemagne. De cette collusion entre Roumains et Russes, les néo-antonesciens de Roumanie, ne soufflent mot.

M.K. Comment cela s'explique-t-il ?

G.B. Cela s'explique par le fait que ces gens continuent à adhérer au schéma soviétique des événements. Selon ce schéma, l'armée rouge aurait déclenché son offensive du dimanche 20 août 1944 sur le front de Moldavie pour libérer la Roumanie et la Bulgarie, comme l'affirment à posteriori les communiqués du Kremlin.

Sous Staline, tout ce qui c'est passé ultérieurement était prévu d'avance. Les premières unités de l'armée rouge entraient à Bucarest et "libéraient" notre capitale selon la version soviétique, deux semaines plus tard. Entre temps, toujours selon la même version, "l'insurrection populaire" sous la direction du parti communiste, avait renversé Antonescu et établi un gouvernement anti-fasciste. Les soldats soviétiques seraient donc arrivés en Roumanie et par la suite, dans les autres pays des Balkans et de l'Europe Centrale, en libérateurs. Les populations reconnaissantes ont accueilli avec gratitude le grand frère russe et ont adhéré ultérieurement avec enthousiasme, au régime politique de l'URSS. Pour respecter leurs engagements antérieurs, c'est-à-dire la déclaration de Molotov du 12 avril 1944, les Soviétiques ont signé le 12 septembre 1944 à Moscou la convention d'armistice avec les représentants du nouveau gouvernement roumain. Voilà en résumé le schéma moscovite.

Reconnaître la contribution essentielle dans cette "victoire anti-fasciste" des partis démocratiques, dits historiques et du Roi, signifierait reconnaître les mérites de Maniu, le père spirituel de l'opposition actuelle en Roumanie. Un tel aveu pourrait être lourd de conséquences pour les ex-communistes passés à présent, sans vergogne, dans le clan "réactionnaire" des antonesciens.

Logiquement, les ex-communistes devenus partisans d'Antonescu, devraient qualifier le message envoyé au Caire le 20 juin 1944 et sa conséquence, le renversement d'alliances d'août de la même année, comme des actes de haute trahison. Ils risquent d'être qualifiés ainsi par l'historien d'après-demain, dont le jugement sera nécessairement sommaire. Il seront vraisemblablement considérés comme le prélude de la

période la plus noire traversée par le peuple roumain depuis son indépendance. Jugement dans doute simpliste, puisque si ces actes avaient obtenu le résultat espéré par ceux qui les ont accompli, le 23 août 1944 serait devenu une date mémorable de notre histoire. Le succès justifie les moyens utilisés, quels qu'ils soient. Mais lorsque cela tourne mal, l'histoire ne s'embarrasse pas des circonstances atténuantes les plus valables, mais impose impitoyablement son verdict implacable.

M.K. Mais en août 1944, pouvait-on encore être optimiste ?

G.B. Ceux qui ont provoqué le renversement des alliances l'ont été. Pour s'en convaincre, il suffit de citer quelques passages de la dépêche chiffrée adressée à la Légation roumaine d'Ankara par le Ministre des Affaires étrangères du nouveau gouvernement le 31 août 1944 (*préparatifs militaires de l'acte du 23 août. Synthèse du Grand Etat Major roumain. Archives du Ministère de la Défense Nationale, fond 948, dossier 1404, vol.3, feuillet 224-234*), soit 3 jours avant l'entrée des unités soviétiques à Bucarest : " l'armée rouge continue à avancer, probablement avec l'intention d'occuper une portion aussi grande que possible, sinon la totalité, de notre territoire, sous prétexte que l'armistice n'a pas encore été signé et cela, malgré le fait que l'avance des troupes soviétiques en Roumanie n'est nullement justifiée étant donné que le gouvernement roumain a fait liquider déjà, exclusivement par ses propres forces, tous les centres de résistance allemands ". Et le ministre demande à notre plénipotentiaire d'Ankara de porter d'urgence ces faits à la connaissance des ambassadeurs des Etats-Unis, de la Grande Bretagne et de l'Union Soviétique pour qu'ils puissent signaler à leurs gouvernements l'inconvénient qui résulte de la non-signature de la convention d'armistice.

De toute évidence, le gouvernement de Bucarest se réfère à la proposition faite le 2 juin à Antonescu par l'intermédiaire de notre ministre à Stockholm, selon laquelle les Soviétiques se déclaraient d'accord que notre pays puisse retrouver un statut de neutralité à condition que les troupes allemandes soient évacuées de Roumanie.

Madame Kollontay avait d'ailleurs assuré Georges Duca, le négociateur de l'opposition avec l'URSS, que toutes les conditions consenties à Antonescu seraient consenties aussi au nouveau gouvernement.

De manière presque concomitante, en Finlande, le maréchal Mannerheim avait obtenu la non-pénétration de l'armée rouge dans son pays, après le retrait des forces finlandaises sur des positions établies à l'avance par les deux belligérants (*Les frontières finno-*

soviétiques de 1940). La Roumanie aurait pu éventuellement l'obtenir aussi, mais à condition de ne pas ouvrir une large brèche à l'ennemi pour que les Soviétiques puissent s'y engouffrer et avancer pendant trois semaines sans se heurter à aucune résistance.

De toute évidence, la grande et principale erreur commise en août 1944 a été d'avoir ordonné unilatéralement le cessez-le-feu, avant la signature de la convention d'armistice, fait qui n'engageait nullement l'ennemi de faire de même. Cette signature, au nom de l'opposition, aurait pu avoir lieu. En effet, depuis des mois les Soviétiques et leurs alliés demandaient à Maniu et à ses partenaires du bloc démocratique d'envoyer leur représentant muni de pleins pouvoirs en URSS pour signer une convention d'armistice. Les conditions dans lesquelles l'acte du 23 août a été réalisé ont placé la Roumanie dans une situation sans précédent dans l'histoire. En guerre avec l'Allemagne depuis l'aube du 24 août 1944 et avec l'Union Soviétique en guerre contre nous - ses troupes désarmaient et faisaient prisonnières les nôtres - jusqu'au début de septembre de la même année.

M.K. La manière dont cela a été fait a été catastrophique.

G.B. Sans doute, mais qui ne commet pas d'erreur dans des situations inextricables? Maintenant, lorsque plus rien n'est réparable, il est inutile de dénoncer les fautes commises par les uns et par les autres. De ceux qui ont cru devoir s'engager dans la guerre contre l'URSS et de ceux qui ont estimé nécessaire de combattre à côté de l'armée rouge.

M.K. Oui, à condition que les erreurs servent à nous apprendre à réagir à l'avenir. Malheureusement ce n'est pas le cas si l'on regarde la manière dont sont traités les faits historiques chez nous, à commencer par la politique étrangère de Titulescu, qui avait des choses valables et d'autres discutables.

Aujourd'hui encore, il y a un tas de gens qui se prévalent de Titulescu et de son orientation mais n'en tirent pas du tout des conclusions qui puissent nous être utiles pour l'avenir.

G.B. Je suis d'accord. Nous commettons aujourd'hui l'erreur de nous engager sur notre passé dans d'inutiles querelles partisans, au lieu de tirer de manière aussi objective que possible les enseignements qui en découlent. Les polémiques ne servent à rien. En fait, nous sommes tous coupables. La Roumanie a incontestablement une responsabilité dans ce qui est advenu après août 1944 en Europe centrale. Nous devons toutefois laver notre linge sale en famille. Voilà pourquoi j'ai renoncé en 1950 à faire publier dans une langue étrangère la deuxième partie de mon livre, "Le Mémorial d'Antonescu".